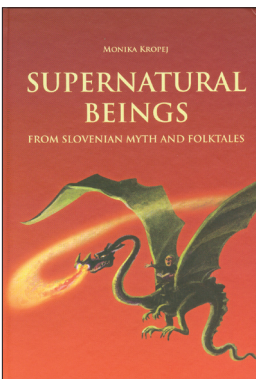

rahvuslik-romantilise meelsuse vaimus rahvuskultuurilise iseloomu ja mentaliteedi edasikandjaks. Keeltevahelisi sarnasusi on seletatud geneetilise põlvnemisega, inglise keele mõjuga, Euroopa ühise kultuurilise pärandiga, polügeneesiga, keelekontaktidega, mingi ühe kindla allika olemasoluga. Piirainen analüüsis nende selgituste paikapidavust 60 kõige levinuma idioomi peal ja leidis neist paika pidavat üksnes mõne. Neist kuus idioomi toob ta esile kui kõige laiemalt levinud (*most widely disseminated*), kuna need on fikseeritud 62–69 keeles (73 keelest): *night and day*; *to be / fight like cat and dog*; *to be someone's right hand*; *to play with fire*; *to take someone under one's wings*; *to tear / pull one's hair out*. Piirainen märgib, et neil kuuel on tõesti mingi ühisosa, olgu selleks siis kultuurilised traditsioonid või universaalsed kogemused. 60 enimlevinud idioomi nimistu sisaldab seesuguseid, mis esinesid 46–69 keeles. Autor toonitab, et kui siin leksikonis sisalduvaid idioome tuntaksegi väljaspool Euroopat, on olulisim nende idioomide Euroopa-sisene laialdane tunnus sõltumata keelekõnelejaskonna väiksusest. Seetõttu peabki Piirainen laialt levinud idioome areaalingvistilisest vaatepunktist huvipakkuvaks nähtuseks. Piirainen resümeerib, et kuigi koostatud raamat ei ole uurimustöö lõpp, vaid pigem ühe etapi kokkuvõte, võiks selle üks panuseid olla levinud idioomi mõiste juurutamine fraseograafias nii sõnaraamatutes, keeltevahelises ja komparatiivsetes uurimustes, aga ka õppevahendites. Eelkõige tahab autor aga oma tööga julgustada fraseoloogiaga tegelema väikeste ja ohustatud keelte uurijaid. Iseäranis tõstaksin esile Piiraineni tõdemust, et fraseoloogia on kõige haavatavam osa keelest, kuna traditsioonilised kujundlikud ütlused on need, mis hakkavad keelest kaduma esimesena, kui keel on kaotamas jalgealust. Elisabeth Piiraineni muljetavaldavalt avar ja samas põhjalik uurimistöö ei ole pelgalt kujundlike väljendite leksikon, vaid annab mõjuva ülevaate fraseologismide ajaloolisest kujunemisest ning ühtlasi Euroopa eri keelte fraseoloogiialase uurimistöö hetkeseisust.

Anneli Baran

Üleloomulikud olendid Sloveenia folklooris

Monika Kropelj. *Supernatural beings from Slovenian myth and folktales*. Ljubljana: Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts 2012. 284 lk.

Sloveenia etnoloog Monika Kropelj annab oma raamatus sissuka ülevaate rohkem kui 150 üleloomulikust olendist sloveenia folklooris. Allikmaterjalina kasutab autor peamiselt rahvajutte, kuid ka ajaloolisi ja kirjanduslikke käsitlusi. Ta toob paralleele teiste Euroopa maade (vähemal määral ka mitte-Euroopa kultuuride) pärimusega ning pakub välja võimalikke kirjanduslikke mõjutajaid. Tähelepanu on pööratud ka regionaalsetele eripäradele (nii mõnedki olendid on tuntud

ainult piirkondlikult või siis teatakse neid erinevates piirkondades erineva nime all). Raamatu lõpus on mahukas kirjandusviidete nimestik ja olendinimetuste register.

Sissejuhatavas osas esitab autor lühiülevaate müütide uurimise ajaloost ning visandab traditsioonilise pärimuse hetkeseisu Sloveenias. Ta nendib, et kuigi rahvajuttude ja muu pärimuse esitamine traditsioonilistes kontekstides on peaaegu hääbunud, on sellegipoolest peaaegu kõikjal täheldatav üldsuse huvi suurenemine rahvapärimuse vastu. Siiski on pärimuse tänapäevased kasutusvaldkonnad enamasti teistsugused, näiteks meelelahutus ja turism.

Raamatu sisuosas käsitleb autor olendeid neljas alajaotuses.

Esimene alajaotus hõlmab kosmoloogilisi uskumusolendeid. Siit saab lugeja pildi tekke- ja seletusmotiividega seotud olenditest, nagu maailma seljas kandev kala või härg, kelle liigutused põhjustavad maavärinaid, samuti mitmesugused jumalused, nagu Kurent, Veles, Kresnik või emajumal Mokoš ja tema derivaadid. Eesti pärimuseski tuntud püha Jüri ekvivalendina esineb sloveenia folklooris Zeleni Jurij, kellega seotud uskumuste päritolu kohta pakub autor huvitava seletuskäigu.

Teine alajaotus annab ülevaate müütilistest loomadest (näiteks üksisarvik, merehobune, kentaur), draakonitest, madudest ja lindudest ning neile omistatud rollidest. Tuntud on varandusi valvav ussikuningas (või -kuninganna), keda – nagu paljusid teisigi müütilisi olendeid – kujutatakse valgena, samuti majaanid mütolooilise kodusõja rollis.

Järgneb alajaotus “Maa ja taeva vahel”, milles vaadeldakse hiiglast, konkreetsete looduskeskkondadega seotud olendeid (näiteks metsa- ja mäeolendid, veevaimud), saatust ettekuulutatavaid vaimolendeid, haldjaid. Veevaimude hulgas on välja toodud kümme erineva nimega veeolendit, kellest mitmed on esinenud eelkõige lastehirmutise funktsioonis.

Viimane alajaotus “Deemonid ja nõiutud hinged” võimaldab pilguheitu teispoolestusega seotud kujutelmadesse sloveenia folklooris. Lugeja saab pildi põhjustest, miks mõned inimesed käivad pärast surma vaimolenditena maa peal ringi, näiteks võivad ebaloomulikkude surma surnud inimestest, aga ka ristimata surnud lastest saada rahu- ja hinged, samuti ei leia rahu needuse alla pandud inimesed või karistamata jäänud kurjategijad. Selles alajaotuses leidub mitmete laiemaltki tuntud õudusolendite (näiteks koerakoonlased, libahundid, vampiirid) kirjeldusi. Siiski ilmuvad sloveenia usundiliste tõekspidamiste kohaselt mõned lahkunud elavate maailma tagasi ka heade kavatsustega, näiteks mingit lubadust täitma või vaenlasega ära leppima. Huvitav on ülevaade mitmesuguste hädade ja ohtude personifikatsioonidest, nagu surm, epideemiad (näiteks katk) või ka aplus.

Raamat lõpeb olendite sõnastikuga, kus antakse kokkuvõtlik ülevaade nende peamistest omadustest. Kokkuvõttes leiab raamatust nii eesti ja muudes usundites tuntud kujusid kui ka täiesti omanoolisi olendeid. Seega on raamat väärtuslik abimaterjal kõikidele uurijatele, kelle huvispektrisse kuuluvad uskumusolendid, ent sobib oma ladusa stiili tõttu ka laiemale lugejaskonnale.

Reet Hiimäe